

vehementer, ut ei responderem, rogavit: & factum est. Librum autem etiam meum, in quo respondi, eundem titulum habere volui, hoc est, *De Unico baptismo*. In quo libro illud quod dixi, Constantinum imperatorem donatistis criminantibus ordinatorem Cæciliani Felicem aptugnensem, non negasse accusationis locum, quamvis eos in Cæcilianum fictis criminibus calumniosos fuisset expertus; in ordine temporum ^a postea consideratum aliter inventum est. Nam prius memoratus imperator causam Felicis fecit audiri à * Proconsule, ubi legitur absolutus; & postea ipse Cæcilianum cum accusatoribus ejus auditum comperit innocentem, ubi eos expertus est in ejus criminibus calumniosos: qui ordo temporum per consules declaratus, multò vehementiùs in ea causa calumnias donatistarum convincit, penitusque subvertit: quod * alibi ostendimus. Hic liber sic incipit: *Respondere adversa sentientibus*.

* Bellano.
Vide infra
in Appen-
dices.

* Lib. post
Collat. c.
33.

^a Hinc liquet subsequentem *De Unico baptismo* librum prodidisse ante annum 412. Nam in breviculo Collationis die 3. cap. 24. quem breviculum circiter finem anni 411. confecit, significat Augustinus jam tum esse ex Gestorum inspectione deprehensum errorem illum. Præterea nihil toto hoc libro de Collatione carthaginiensi, quæ anno 411. die 1. Junii habita est cum donatistis, ipso etiã, in quem liber hic scriptus est, præsentate Petiliano.

S. AURELII AUGUSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI
DE UNICO BAPTISMO
CONTRA PETILIANUM,
AD CONSTANTINUM,
LIBER * UNUS.

* Scriptus
circiter an-
num Chris-
ti 410.

Petiliani librum de unico baptismo, quod ille in sola vera Ecclesia, imò in sola Donati parte esse contendebat, refellit Augustinus. Docet unicus baptismi etiam in hæreticis repertam veritatem approbandam esse, non violandam. Ad Cypriani martyris & aliorum ex Africa, qui cum ipso aliter sensisse objectantur, episcoporum auctoritatem respondet. Neminem in Ecclesie unitate maculari alienis peccatis, ex ipsius Cypriani facto probat contra donatistarum schisma. Postremò Petiliani calumnias Melchiadi & aliis quibusdam catholicis episcopis illatas propulsat.

I. **R**ESPONDERE adversa sentientibus, & à regula veritatis errantibus, Constantine frater, sæpissime cogimur, etiam de his rebus, quas aliis atque aliis sermonibus frequentavimus. Quod utiliter existimo fieri,
&

& propter eorum ingenia tardiora, qui putant aliud dici, cum aliquid legunt aliter dici; & propter ipsam disputationum copiam, ut non solum ad diligentes res rara perveniat, sed ^a quodlibet ex multis in manus etiam negligentioris incurrat. Proinde sermonem de unico baptismo ab eis compositum, à quibus baptismus iteratur, quem mihi cum in rure simul essemus, à nescio quo donatistarum presbytero acceptum dedisti, atque ut ei responderem multum petisti, non nisi verborum strepitu inflatum, & calumniosis criminationibus asperatum, vide, adjuvante Domino, quanta facilitate confutem.

2. Prima illic invidia est, quod ventilatur in publico res secreta. Taceant ergo qui hoc fieri debere non putant. Aut si ad loquendum cogi se dicunt, ut respondeant contra sentientibus; hæc etiam nostra causa est, ut respondeamus, non solum contra sentientibus, verum etiam contra facientibus. Debet enim palam redargui quod in occulto nocet; quia & palam defenditur, cum ^b suadetur in occulto quod noceat cum perficitur. Nam quis coram profanis quemquam baptizat? Et tamen baptizari christianos nullus profanus ignorat, qui audit in publico, quod si credit, percipiat in secreto.

CAPUT II.

3. VIDEAMUS ergo de baptismatis iteratione quid dicant, qui verecundantur hoc in aperto dicere, quod utinam in aperto timerent admittere. *Ubi sit*, inquit, *verum bapt-*

^a Am. & Er. quolibet modo. Lov. quodlibet modo. At MSS. quodlibet, omisso, modo.

^b In MSS. cum suadetur ut in occulto noceat cum perficitur.

baptisma queritur. Deinde subjungit: *Usque adeo meum est, ut quod à me unicum datum est, nec ab ipsis sacrilegis iteretur.* Cui respondemus: Sacrilegus non est, qui unicum baptismum, non quod tuum, sed quod Christi est, iterare non audeat. Christi est enim unica hominis in baptismo consecratio, tua est autem unicus baptismatis iteratio. Corrigo in te quod tuum est, agnosco quod Christi est. Hoc enim justum est, ut cum mala hominum reprobamus, quæcumque in illis bona Dei reperimus, approbemus. Hoc, inquam, justum est, ut etiam in sacrilego non violem quod verum invenio sacramentum; ^a nec sic emendem sacrilegum, a ut in eo perpetrem sacrilegium.

4. NAM sic sunt isti mali in baptismo bono, quemadmodum sunt judæi mali in lege bona. Itaque ut illi per ipsam legem judicabuntur, quam malitiâ suâ malam non fecerunt; ita & isti per ipsum baptismum judicabuntur, quem bonum mali tenuerunt. Ergo quemadmodum judæus, cum ad nos venerit ut christianus fiat, non in eo destruimus bona Dei, sed mala ipsius (nam quod errat non credendo quod Christus jam venerit, natusque & passus sit, & resurrexerit, hoc emendamus, eaque infidelitate destructâ, fidem qua hæc creduntur, adstruimus: item quod errat umbris veterum sacramentorum inhærendo dissuademus; jamque venisse tempus, quo hæc auferenda atque mutanda Prophetæ prædixerant, demonstramus: quod verò unum Deum colendum credit, qui

TOM. V.

cc

fe.

^a Plures MSS. ne sic.

CAPUT III.

fecit cælum & terram, quòd omnia idola & sacrilegia gentium detestatur, quòd futurum exspectat iudicium, quòd vitam sperat æternam, quòd de carnis resurrectione non dubitat, laudamus, approbamus, agnoscimus, sicut credebatur credenda, sicut tenebatur tenenda firmamus) ita etiam cum ad nos venit schismaticus vel hæreticus, ut catholicus fiat, schisma ejus & hæresim dissuadendo & destruendo rescindimus: sacramenta verò christiana si eadem in illo invenimus, & quidquid aliud veri tenet, absit ut

^a violemus, absit ut, si semel ^a data novimus, iteremus; ne dum vitia humana curamus, divina medicamenta damnemus; aut quærendo sanare quod vulneratum ^b non est, hominem saucium, & ubi sanus est, vulneremus. Proinde si de aliqua re ad fidem christianam & catholicam pertinente, si denique de ipsa etiam Trinitatis unitate dissentientem hæreticum invenio, & tamen evangelica & ecclesiastica regula baptizatum; intellectum hominis corrigo, non Dei violo sacramentum. Loquor de judæis, & schismaticis, vel hæreticis sub Christi utcumque nomine errantibus.

CAPUT IV.
Idololatras
habent ali-
quid quod
probat.

5. DE ipsis gentilibus idolorumque cultoribus multa utique à nobis diversitate distantibus, nihil aliud nobis demonstrat Apostolus, nisi ut in ipsis quoque ita quidquid pravum est corrigamus, ut quod fortè rectum est approbemus. Nam utique idololatras,

^a Editi, si semel danda. Melius plerique MSS. si semel data.

^b Am. & Lov. vulneratum est: rejecta particula negante, quam hic habent Er. & nostri MSS.

tras, & quod est gravius, non tantum cultores, sed etiam institutores simulacrorum redarguebat, ubi ait: *Qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: & immutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.* Talia quippe novimus fuisse simulacra ægyptiorum, ubi & instituta esse multiplicior multoque ignominiosior idololatria perhibetur. Numquid tamen cognitionem Dei negavit in illis fuisse, ac non potius confirmavit, dicens: *Cognoscentes Deum, non ut Deum glorificaverunt?* Si ergo istam cognitionem tamquam mendacium repellere & destruere conaretur, quòd eam in sacrilegis invenisset; nonne, quòd absit, veritatis inimicus existeret? Ideoque id quòd immutaverunt in mendacium suum (nam & hic dixit: *Inmutaverunt gloriam Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis*, talem scilicet fingentes Deum, qualis non est Deus, & non sicut eum cognoverunt tradentes hominibus: et paulò post de talibus dicit: *Qui immutaverunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt & servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula: veritas quippe creaturæ à Deo est, non Deus, quam illi in mendacium converterunt, tamquam deos colentes solem, & lunam, & quæcumque cælestia atque terrestria) quòd ergo immutaverunt in mendacium suum, culpat, detestatur, evertit; quòd autem verum in doctrina, quam-*

Rom. I. 21.

Ibidem 25.

Ibidem 18. vis multis falsitatibus permixta confusaque, servarunt, approbat, testatur, affirmat. Nam & hinc eundem locum ita cœpit, ut diceret: *Revelatur enim ira Dei de celo super omnem impietatem & injustitiam hominum, eorum qui veritatem in iniquitate detinent; non abnegans veritatem, quamvis in iniquitate detentam.*

Act. 17. 28. 6. Et in Actibus Apostolorum, cùm de Deo uno & vero athenienses doceret, quòd in illo vivimus, movemur, & sumus; continuo subjunxit: *Sicut quidam secundum vos dixerunt.* Hoc igitur quod in Deo vivimus, movemur, & sumus, ex illa veritate est quam & illi impii simulacrorum cultores in iniquitate detinent, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt. Hanc tamen veritatem, sicut videmus, apud impios & sacrilegos inventam non destruit, sed confirmat Apostolus, ejusque utitur testimonio ad docendos eos qui ista nesciebant. Hujus regulæ apostolicæ sectator episcopus Cyprianus, de uno vero Deo adversus multorum deorum falsorumque cultores disputans, multa profert testimonia de libris eorum; quos præclaros auctores habent, hoc est, ex illa veritate quam in iniquitate detinent. Multò

Act. 17. 23. autem mirabilius est quod fecit Apostolus, ut eorum sana circumiens, aram quamdam inter aras dæmonum inventam, in qua scriptum esset, *Ignoto Deo*; neque hoc negando & refellendo destruxerit, sed potius confirmando hinc etiam repererit opportunissimum suæ disputationis exordium, dicens: *Quem vos ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.*

CAPUT V.

7. HANC itaque & nos per majores nostros

tros traditam nobis sequentes apostolicam regulam, si quid recti etiam in perversis invenimus, eorum perversitate correctâ, illud quod rectum est minime violamus: ut in uno homine, ex iis quæ vera tenet etiam falsa emendentur, non ex falsis convictis etiam vera destruantur. Temporibus Apostolorum qui dicebant: *Ego, quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego autem Cephæ*; quamvis non per impiorum, sed sanctorum nomina, ipsi tamen impia schismata faciebant; hoc ipsorum erat proprium detestabile vitium. Quòd verò sciebant Christum pro se esse crucifixum, & se in ejus nomine baptizatos, non erroris eorum, sed divini apud eos muneris erat. Hanc Dei veritatem in iniquitate suorum schismatum detinebant. Hanc apprehendens beatissimus Paulus, non per illa vitia destructa etiam istam destruit, sed per hanc confirmatam illa emendanda convincit. *Numquid Paulus pro vobis, inquit, crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Ut per verum Dei quòd tenebant, de suo falso erubescerent quòd agebant. Sicut ergo dicitur judæo: *Tene fidem resurrectionis mortuorum, sicut tenebas; sed crede jam Christum resurrexisse à mortuis, quòd non credebas: veritatem quippe Dei de mortuis resurrecturis in tua iniquitate detines, quia Christum resurrexisse non credis: sicut idolorum cultori dicitur; Tene ab uno vero Deo mundum conditum esse, quòd tenebas; sed noli credere deos esse ligna & lapides, & ipsius mundi quaslibet particulas quas colebas: De enim veritatem, qua credis ab ipso mundum conditum, in tua detines iniquitate, qua deorum cultor vis esse falsorum: sic etiam*

I. Cor. I. 12.

Ibidem 13.

hæretico dicitur, qui sacramenta christiana, sicut in Ecclesia catholica traduntur, nulla sua falsitate mutavit: Tene christianum baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sicut tenebas; sed agnosce Christi Ecclesiam toto, sicut prophetatum est, orbem crescentem, cui sacrilega voce maledicebas: Dei enim veritatem de unitate baptismatis in iniquitate detines tuæ divisionis. Corrige iniquitatem hæretici figmenti, ne perdat te; & noli superbire de veritate christiani sacramenti, quæ ibi est ut iudicet te. Ego autem, absit, ut sic detester iniquitatem tuam, ut Christi abnegem veritatem, quam in te invenio ad damnationem tuam: absit, ut sic te corrigam, ut illud unde te corrigo destruam; nisi fortè destruere debeo verum quod invenio in anima hæreticorum, cum Apostolus non destruxerit verum quod invenit in lapide paganorum.

8. Plus est unus Deus, quàm unus baptismus; neque enim baptismus Deus est, sed ideo magnum aliquid est, quia sacramentum est Dei: & tamen ipse unus Deus etiam extra Ecclesiam ab ignorantibus colebatur. Sic ergo & unus baptismus etiam extra Ecclesiam ab ignorantibus datur. Qui dicit fieri non potuisse, ut unus Deus & verus ab ignorantibus extra Ecclesiam coleretur, videat non quid mihi, sed quid ipsi Apostolo valeat respondere dicenti: *Quem vos ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.* * QUAM ob rem sicut nihil eis proderat ad salutem, qui verum Deum ignorantem, eum tamen colebant; imò & oberrat ad perniciem, quòd falsos deos simul colentes eidem vero Deo sacrilegam injuriam fa-

Act. 17.
23.
*CAP. VI.

faciebant: sic nihil prodest hæreticis ad salutem, quòd extra Ecclesiam verum baptismum per ignorantiam & tradunt & tenent; imò & obest ad damnationem, quòd in sacrilega iniquitate erroris humani, etiam divini sacramenti, non per quam mudentur, sed per quam severius judicentur, detinent veritatem. Et sicut Apostolus, quando illos sacrilegos corripuit, Deum tamen verum, qui extra Ecclesiam ab eis ignorantibus colebatur, agnoscebat potius quàm negabat: sic etiam nos quando hæreticorum^a sacrilegæ^a separationis errores corrigimus, baptismum tamen verum, quem per ignorantiam extra Ecclesiam tradunt, utique agnoscere, non negare debemus.

9. SED Paulus, inquit, cum venisset Ephesum, quosdam qui se dicebant Joannis baptismate baptizatos, baptizari jussit in Christo. Quisquis hoc exemplo schismaticos & hæreticos baptizandos putat, audeat dicere, si potest, hæreticum vel schismaticum Joannem fuisse. Hoc si nefas est dicere; profectò illis hominibus quod deerat datum est, non quod inerat improbatum: sive mentiti fuerint se habere baptismum Joannis, sicut nonnulli arbitrantur; sive quia baptismus Joannis non erat baptismus Christi, sed tamen militans Christo, sicut Legis vetera sacramenta præcursorio quodam & præfiguratorio fungebantur officio. Si post Joannem amicum sponsi baptizatum est, inquit, quanto magis post hæreticum baptizandum est?

CC 4

^a Aliquot MSS. sacrilegas separationes ab errore corrigimus. Quidam, sacrilegas separationes erroresque corrigimus.

CAP. VII.
Act. 19. 1.
Objectio
de Joannis
baptismo.

est? Potest alius velut justa similiter indignatione commotus dicere: Si post Joannem baptizatum est, qui vinum penitus non bibe-
bat, quanto post ebriosum justius baptizan-
dum est? Hoc ergo isti faciant, si possunt:
baptizent post ebriosos suos, si post Joan-
nem sobrium Apostoli baptizaverunt. Quid
hic respondeant, nisi propterea se post istos
non baptizare, quia per eos qui baptizati
sunt, non eorum, sed Christi baptismum
perceperunt? ^a Credant esse ergo propterea
post Joannem baptizatum, quia vel nullum
illi baptismum habebant, vel Christi bap-
tismum nondum habebant.

10. Hoc quidem etiam ipse sibi, cui res-
pondemus, opposuit, oppositumque non sol-
vit. Ait enim: *Dicit forsitan aliquis: Sed
hi quos Paulus iterum baptizavit, bap-
tismo Joannis abluti fuerant, non bap-
tismo Jesu Christi, unde rebaptizari dico non
oportere, quos constat esse à traditoribus
tamen in Christi nomine baptizatos.* Hoc
sibi cum ipse proposuisset, adtende quemad-
modum frustra respondere conatus sit. *Huic,
inquit, rei Dominus Jesus Christus respondit
his verbis: Qui mecum non colligit, disper-
git. Et iterum: Non omnis qui dicit mi-
hi, Domine, Domine, intrabit in regnum
cælorum. Multi enim dicent mihi in illa die,
Domine, Domine, nonne in nomine tuo pro-
phetavimus, & in nomine tuo dæmonia eje-
cimus, & in nomine tuo virtutes multas feci-
mus? Et tunc dicam illis: Non novi vos, re-
cedite à me, operarii iniquitatis. Perdidi-
ge-*

Matth. 12.
30
Matth. 7.
21.

^a Editi, Credunt. Melius MSS. Credant.

igitur falsum opus non dubium est, qui
tametsi in nomine Jesu Christi, sacrilegii
tamen ausi sunt operari. Velint, nolint,
proinde traditores sacrilegis sacramentis
Christum magis offendunt. Qui si & dicere
audeant: In nomine tuo prophetavimus: di-
cet illis ut ceteris: *Recedite à me, operarii
iniquitatis, non novi vos. Rectè illis hoc di-
cet, quoniam quidem in indignis non dis-
similes causæ sunt, baptizare, dæmonia
pellere, ceterasque mirabiles fecisse virtu-
tes.* Vide quàm multa dixit, & quod sibi
ex adverso proposuit, solvere omninò non
potuit: nec solum ^a hoc, sed etiam nos
ipsos quæ adversus eos dicere deberemus,
admonuit. Neque enim tantum nihil eum ad-
juvant hæc evangelica testimonia, sed etiam
causæ nostræ plurimum suffragantur.

11. De baptismo Joannis agebatur, à quo
baptizatos quosdam si baptizavit Apostolus,
non utique Joannis baptismum habentibus ite-
rum Joannis baptismum dedit, sed Christi bap-
tismum non habentes baptizari jussit in Chris-
to: ac per hoc neutrum destruxit, sed utrum-
que distinxit. Hoc etiam iste contra quem
dixerimus, vidit, qui cum sibi velut ex ad-
versarii partibus objecisset: *qui & hi quos
traditores vocant, bap-
tismo Christi, non
Joannis, baptizant & baptizantur, & ideo
post eos baptismum nec rescindi, nec ite-
rari oportere: huic quæstioni dicit respondisse
Christum, cum ait: Qui mecum non col-
ligit, spargit.* Quasi dixerit Christus: In eis
qui mecum non colligunt, etiam quod ve-
rum & quod meum inventum fuerit, nege-
tur,

^a Quidam MSS. nec solum non solvit.

Math. 7. tur, exsuffletur, destruat. Ait etiam quibusdam dicentibus: *Domine, Domine, in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus;* eum responsurum: *Non novi vos, recedite à me, qui operamini iniquitatem.* Numquid etiam hic dixit: Propter iniquitatem vestram negabo etiam veritatem meam in vestra iniquitate detentam? Neque enim in regnum suum recepturus est omnes, in quibus invenerit aliquam veritatem; sed in quibus invenerit veritati congruam caritatem: quæ si defuerit, iniquitas erit. In qua tamen detenta veritas neganda non est, sed ipsa iniquitas non destructa veritate damnanda est. Unde & Apostolus dicit: *Et si sciero omnia sacramenta & omnem scientiam, & si habuero omnem prophetiam & omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum.* Se dixit nihil esse, si caritatem non habeat, non sacramenta, & scientiam, & prophetiam, & fidem. Illa enim magna sunt, etiam si ille nihil sit, qui ea sine caritate habuerit, & eorum veritatem in sua iniquitate detinuerit. Hoc & nos istis hæreticis dicimus. Non destruimus veritatem baptismatis, quam in vestra iniquitate detinetis; sed cum vos corrigimus, illam destruimus & evertimus, hanc autem agnoscimus & tenemus. Nihil itaque istum adjuvant plura evangelica testimonia.

12. Quemadmodum autem nobis etiam plurimum suffragentur, advertite. Ecce ipsa verba ejus adtende. *Perdidisse, inquit, falsum opus non dubium est, qui tametsi in nomine Jesu Christi, sacrilegi tamen ausi sunt operari.* Hoc omnino verum est, quoniam

niam qui sacrilegi in nomine Jesu Christi ausi sunt operari, falsum opus proprium perdidit. Numquid ideo tamen nomen ipsum Jesu Christi sacrilegum est, etiam cum per illum sacrilegi aliquid operantur? Quis hoc audeat vel dementissimus dicere? quis jam isto tempore vel paganus audeat affirmare? Unde & ipse Jesus Christus cum verissime dixerit: *Qui mecum non colligit, spargit;* tamen cum ei discipuli dixissent, quemdam se invenisse, qui in nomine ejus dæmonia ejiceret, & prohibuisse, quia cum eis Dominum non sequebatur: ad hoc respondit: *Nolite prohibere; nemo enim virtutes facit in nomine meo, & potest malè loqui de me.* *Math. 12 30.* In hoc utique propria iniquitas erat, quia non cum Domino colligebat, nec in ejus gregis unitate pastorem cum discipulis sequebatur: in qua iniquitate sua veritatem detinebat alienam, quod in nomine Jesu Christi ejiciebat dæmonia, & de illo malè non loquebatur. Hujus itaque iniquitatem illis verbis Dominus damnat, ubi ait: *Qui mecum non colligit, spargit;* veritatem suam tamen in illo non negat, nec improbat, cum dicit: *Nolite prohibere; nemo enim virtutes facit in nomine meo, & potest malè loqui de me.* Hoc Dominicum exemplum sequentes etiam nos pro viribus nostris, baptismi veritatem, & quidquid aliud verum hæretici tenent, negare non possumus, improbare ac destruere non audemus: ipsorum autem iniquitatem, qua cum Christo non colligunt, sed spargunt, meritò detestamur, & inviolata quæ in eis est veritate damnamus, vel quantum sinimur, emendamus.

13. RESPICIAT ergo iste, quo errore di-

CAPUT
VIII.

xerit, quod secutus adjunxit: *Velint, nolint, proinde traditores sacrilegis sacramentis Christum magis offendunt.* Alia est quippe temeritas, & utcumque tolerabilis, quod traditores dicit homines, quos esse non probat: illud autem quis ferat, quod sacrilega dicit sacramenta Christi, etiam si verè, sicut calumniatur, à traditoribus haberentur, quæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti ritu evangelico celebrantur? Hic fortasse dicat, jam non esse Christi sacramentum quod à sacrilegis datur. Cur non ergo dicit non esse etiam nomen Christi, quod à sacrilegis dicitur? Quod omninò non ausus est dicere. Ait enim: *Perdidisse igitur falsum opus non dubium est, qui tametsi in nomine Jesu Christi, sacrilegi tamen ausi sunt operari.* Tametsi, inquit, in nomine Jesu Christi: numquid dixit non esse nomen Jesu Christi? Sicut ergo nihil prodest sacrilegis, quod operantur in nomine Jesu Christi, sic nihil prodest hæreticis quod baptizant vel baptizantur in baptismo Jesu Christi: sed tamen sicut illud nomen est Jesu Christi, ita & iste baptismus Jesu Christi. Et utrumque agnoscendum & approbandum, non negandum & destruendum est; ne tantis donis Dei fiat injuria, cum sacrilegorum eisdem donis male utentium corrigitur vita.

14. Ille dicit sacrilegis dictorum Dominum: *Recedite à me, omnes qui operamini iniquitatem,* qui extra Ecclesiam baptizant, vel dæmonia ejiciunt, vel aliquas virtutes in nomine Jesu Christi operantur: nos autem dicimus, imò ipsa veritas dicit, omnibus hoc Deum esse dicturum, qui intra ipsa unitatis retia mali pisces cum bonis usque ad lit-
tus

Math. 7.
23.

tus natant. Quid enim eis aliud dicitur, cum in vasa collectis bonis, illi mali separati projicientur, nisi, *Recedite à me, qui operamini iniquitatem?* Nec tamen in eis Christi sacramenta destruimus, cum vel tales baptizantes, vel tales baptizatos intra eadem unitatis retia agnoscimus. Ipsos quoque non arbitror tam esse impudentes, ut audeant dicere, tam multis malis & sceleratis, qui in eorum parte sunt, manifestis flagitiis & facinoribus periti & inquinati, hoc est, avaris atque raptoribus, sive truculentis sceleratoribus, sive cruentis circumcellionibus, Dominum non esse dicturum, *Recedite à me, qui operamini iniquitatem:* & tamen sciunt, vident, tenent, multos tales baptizare, multos à talibus baptizari; nec in eis Christi violant sacramentum, etiam illi quibus displicent scelera eorum. Non solum itaque nihil contra nos dixit, cum hæc evangelica testimonia protulit; verum etiam nos quid contra eos diceremus admonuit.

15. PROINDE quod sequitur, & exultans dicit: *Solvi breviter questionem;* verè solvit eam, sed pro nobis: quando quidem dicendo, *in indignis non esse dissimiles causas, baptizare, dæmonia pellere, ceterasque non dissimiles fecisse virtutes, quibus dicentibus: In nomine tuo ista fecimus; dicturus est: Non novi vos, recedite à me, operarii iniquitatis;* manifestavit tam verum esse quod baptizant baptismo Jesu Christi, etiam qui separati sunt ab Ecclesia, quam verum est quod dæmonia pellunt in nomine Jesu Christi: sed eos utrumque nec ad vitam æternam perducere, nec ab æternis suppliciis vindicare. Ac per hoc quem-

CAPUT
IX.

Math. 7.
22.

quemadmodum si veniret ad Ecclesiam quisquam eorum, à quibus expulit dæmonia ille, quem viderunt discipuli separatim à grege Jesu Christi pellere dæmonia in nomine Jesu Christi, nequaquam virtus quæ in illo facta fuerat negaretur, sed ei quod deerat adderetur: ita quisquis extra Ecclesiam fuerit ab hæreticis vel schismaticis, tamen Christi baptisate consecratus, cum ad Ecclesiam venerit, non est negandum sacramentum veritatis, quo imbutus est; sed adjicienda pietas unitatis, à qua separatus est, & sine qua illud inesse illi posset, prodesse non posset. Hoc facimus, hoc à majoribus traditum accepimus, hoc in catholica Ecclesia, quæ toto orbe diffunditur, contra omnes falsitatis nebulas custodimus. Quid ergo hinc à nobis amplius disputandum est, quando ipse breviter solvit quæstionem, commemorando evangelica testimonia, quibus profectò, si contentiosus esse nollet, & suum damnaret errorem, & baptismi cognosceret veritatem?

16. Quid itaque opus est omnia ejus verba retexere, quibus argutè sibi videtur dicere, & multa loquacitate versare, ideo apud se esse verum baptismum, quia & à nobis agnoscitur, non negatur? Nam quisquis firmum & inconcussum tenuerit, quod verissima & inviolabilis regula veritatis ostendit, id in unoquoque improbandum vel emendandum quod falsum atque vitiosum est, agnoscendum autem & acceptandum quod verum atque rectum est; simul vidit, & quid in donatistarum hæresi detestemur, & quid violare minimè debeamus. Cum enim in suæ separationis iniquitate detinent baptismi veritatem, iniquitas eorum à nobis culpatur,

ve-

veritas autem baptismi ubique agnoscitur & probatur.

17. QUI enim dicit destruendum esse baptismum Christi, quando illo hæretici baptizant; consequens est ut dicat negandum esse etiam ipsum Christum, quando eum dæmones confitentur. Hinc laudatus est Petrus, quando dixit: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: expulsi dæmones, hoc ipsum dicentes: *Scimus qui sis, Filius Dei*. Ergo ista confessio Petro fructuosa, dæmonibus pernicio-
Matth. 16.
17.
Marci 1.
24.

sa, in utrisque tamen non falsa, sed vera; non neganda, sed agnoscenda; non detestanda, sed approbanda est. Sic & baptismi veritas datur à rectis catholicis, tamquam à Petro illa confessio; datur à perversis hæreticis, tamquam à dæmonibus eadem ipsa confessio: illos adjuvat, hos condemnat; in utrisque tamen agnoscendo approbanda, in neutris negando violanda. Unde & Apostolus Jacobus cum quosdam redargueret, qui sufficere dicebant homini a solam fidem, nec ei a caritatis opera conjungebant, eos ex ista dæmonum comparatione convicit; ne ideo se ad Deum pertinere existimarent, quòd verum de Deo crederent, etiamsi bona opera adjungere fidei non curarent. *Tu credis*, inquit, *quoniam unus est Deus: bene facis; & dæmones credunt, & contremiscunt*. Eos igitur qui de Deo verum credunt, & malè vivunt, dæmonibus comparavit: non tamen illud ipsum verum quod de Deo dæmones credunt, propter odium dæmonum negando destruxit. Quamobrem cum iste ipse, contra quem disputamus, proposuerit Apostolum di-

Jacobi 2.
19.

a In MSS. homini veram fidem.

Ephes. 4. dicere: *Unus Deus, una fides, unum baptisma*; ecce invenimus eundem Deum extra Ecclesiam ab ignorantibus coli; ecce invenimus eandem de uno Deo fidem extra Ecclesiam, non solum quosdam homines, verum etiam dæmones confiteri; sed utraque ab Apostolis confirmata est potius, quam negata: cur non similiter unum baptisma in quibus extra Ecclesiam constitutis invenerimus, confirmamus potius, quam negamus, ut non ex eo quod in illis pravum est, etiam quod rectum est depravemus; sed ex eo quod rectum tenent, etiam illud in quo depravati sunt corrigamus?

CAP. XI. 18. QUID est ergo quod dicit, *illic esse verum baptisma, ubi est vera fides*? Prorsus fieri potest, ut aliqui verum habeant baptismum, & non habeant veram fidem: sicut fieri potest, ut habeant verum Evangelium, quod non rectè intelligendo, falsi aliquid credant de Deo. Numquid propter ipsam fidei falsitatem etiam Evangelium, quod verum apud eos invenitur, detestandum aut emendandum putabimus? Nec illos corinthios arbitror, quos in schismata dissiluisse redarguit, veram fidem habuisse, in eo quod dicebant, *Ego sum Pauli*: hoc etenim falsum erat. Verum tamen baptismum habebant, ex cuius veritate ut istam corrigerent falsitatem, ab eo ipso audiunt: *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis*? Erant illic etiam qui mortuos resurgere non credebant, & in eo utique non veram tenebant atque habebant fidem: ex eo tamen quod ^a verum habebant, quoniam cre-

^a Solæ editiones Er. & Lov. quod veram habebant.

credebant Christum resurrexisse, in quo fuerant baptizati, dat operam Apostolus etiam illud curare, in quo eis fides sana non erat, dicens: *Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit*: ut quoniam Christum resurrexisse crediderant, & hoc in eis sanum erat, illud etiam sanaretur, quod resurgere mortuos errore perniciosissimo non credebant. Quamobrem cum in Scripturis sanctis canonicis nec illi inveniant hæreticos ad Ecclesiam catholicam venientes denuò baptizatos, nec nos inveniamus in eodem baptismo quem in hæresi acceperant, fuisse susceptos; in hac re dumtaxat par nobis causa est, quia nec illi quod faciunt, ut hæreticos, vel quos hæreticos putant, denuò baptizent; nec nos quod facimus, ut etiam apud hæreticos datum suscipiamus baptismum Christi, ullo temporum apostolicorum expressè confirmatur exemplo. Sed nos reperientes Apostolos in quibuslibet errantibus, vel qualibet impietate sacrilegis, si quid veri cognoverunt, confirmasse potius quam negasse; hominum autem errorem & impietatem, salvo quod in eis verum inventum est, emendasse sive damnasse: hanc regulam etiam in baptismi veritate sectamur, ut apud quos eam invenerimus ita retentam atque servatam, sicut in Ecclesia catholica retinetur atque servatur, non eam negemus, neque destruamus; sed ea manente, quod vitiosum, quod pravum, quod falsum in unoquoque fuerit, curemus, corrigamus, emendemus; aut si non possumus, detestatum, damnatumque vitemus.

19. Proinde cum eos suscipimus, non suscipimus iniquitatem eorum, qua se ab Ecclesia Christi diremptione sacrilega dividerunt;